

SŁUPSKIE PRACE GEOGRAFICZNE

Nr 15

ss. 209–226

2018

ISSN 1641-8468

© Instytut Geografii i Studiów Regionalnych Akademii Pomorskiej w Słupsku

Przyjęto: 5.03.2018

Zaakceptowano: 5.06.2018

Gabriela Czapiewska

Akademia Pomorska

Słupsk

gabrielaczapiewska@poczta.onet.pl

Tomasz Podciborski

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

Olsztyn

tomasz.podciborski@uwm.edu.pl

WSIE TEMATYCZNE – AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA I NETWORKING W REGIONIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

THEMATIC VILLAGES – SOCIAL ACTIVITY AND NETWORKING IN THE WARMIA AND MAZURY REGION

Zarys treści: W pracy skoncentrowano się na określeniu istoty wsi tematycznych i sieci współpracy (networking), a także ich znaczeniu w kontekście rozwoju obszarów wiejskich regionu warmińsko-mazurskiego. Analizie poddano inicjatywy tworzenia wsi tematycznych i ich funkcjonowanie w ramach sieci „Miejsca z duszą. Miejscowości Tematyczne Warmii i Mazur” oraz „Wieś z pomysłem – pomysł na wieś”. Współpraca tego typu stwarza podmiotom wiele możliwości łączenia, tworzenia oraz wykorzystywania nie tylko wiedzy, ale także umiejętności czy kompetencji. W sieciowaniu upatruje się szansy na zwiększenie konkurencyjności badanego regionu i skuteczne wdrażanie innowacji na obszarach wiejskich.

Słowa kluczowe: wieś tematyczna, sieciowanie, obszary wiejskie, region warmińsko-mazurski

Key words: thematic village, networking, rural areas, Warmia and Mazury region

Wstęp

Region warmińsko-mazurski to obszar, na który składa się kilka krain historycznych o bogatej i wielowątkowej przeszłości. Województwo, które w obecnym kształcie jest efektem reformy administracyjnej z 1999 roku, obejmuje trzy duże krainy historyczne – Warmię, Mazury i Powiśle oraz częściowo Barczę i Natangię (obszary

w północnym pasie), część ziemi chełmińskiej (Ziemia Lubawska i Nowe Miasto Lubawskie), niewielki skrawek Żuław (okolice Elbląga) oraz Mazowsza (gminy Janowo i Janowiec Kościelny)¹. Badany teren słynie z walorów krajobrazowych, jak również bogactwa kulturowego i historycznego.

Wieś tematyczna jest ideą, która łączy wykorzystanie bogactw gospodarki (bogactwa naturalne, kapitał społeczny, ludzki, fizyczny, finansowy), na co zwraca uwagę J. Pretty (1999), oraz zasoby kulturowe wsi, jak: dziedzictwo kultury duchowej (obrzędy, obyczaje, tradycje, język, legendy, gwara), materialnej (wytwory, rzemiosło, produkty, stroje, rękodzieło) czy kultury gospodarowania przestrzenią (architektura, krajobraz wiejski, zabudowa). Według W. Idziaka (2008) wieś tematyczna to taka, której rozwój podporządkowany jest głównej idei, tematowi, jest ona innowacyjnym sposobem na ożywienie gospodarki wiejskiej oraz zapewnienie mieszkańcom wsi alternatywnych dochodów. Tworzenie i działalność wiosek tematycznych wpisuje się w proces odnowy obszarów wiejskich, zmierzający do poprawy jakości życia ich mieszkańców, dostosowania wsi do zmieniających się warunków życia i gospodarowania, w szczególności rosnącej pozycji kapitału ludzkiego, społecznego oraz kulturowego (Idziak 2004.). Szczególną rolę w działalności wiosek tematycznych odgrywa kapitał społeczny, który wpływa na ekonomiczne i obywatelskie aspekty wspólnot lokalnych, gdyż tworzy warunki do współpracy jednostek w środowisku lokalnym (Wacięga 2011). Badacze wsi podkreślają, że kapitał społeczny (traktowany jako właściwość, zasób i cecha społeczności), oparty na sieci powiązań (ekonomicznych, społecznych, kulturowych), może być uznany jako jeden z najistotniejszych czynników rozwoju obszarów wiejskich (m.in. Fedyszak-Radziejowska 2006; Hałamska 2009). Ich zdaniem formalne i nieformalne sieci powiązań stymulują współpracę, umożliwiają zdobywanie, przetwarzanie oraz przekazywanie informacji, podnoszą wydajność istniejących zasobów materialnych i niematerialnych. Sprzyjają ponadto podważaniu nadrzędności kapitału ekonomicznego nad społecznym i kulturowym (Wojciechowska 2017).

Organizacje pozarządowe łączą w ramach idei wioski tematycznej osoby indywidualne, gospodarstwa agroturystyczne, lokalne przedsiębiorstwa i instytucje publiczne, wspólnie tworząc markę miejsca i lokalnych, unikalnych produktów (Standardy funkcjonowania...). Wioska tematyczna w realizacji działań współpracuje z partnerami lokalnymi (biznes, administracja, organizacje obywatelskie) oraz regionalnymi i krajowymi. Na obszarach wiejskich województwa warmińsko-mazurskiego jest realizowanych wiele interesujących projektów, czego przykładem są inicjatywy tworzenia wsi tematycznych oraz ich networking (usieciowienie).

¹ Obszar województwa warmińsko-mazurskiego obejmuje w całości lub części następujące makroregiony fizyczno-geograficzne: Nizinę Staropruską ze Wzniesieniami Górowskimi, Równinę Ornecką oraz Nizinę Sępopolską; Pojezierze Mazurskie z Krainą Węgorapy, Szeskim Wzgórzami, Równiną Mazurską oraz Pojezierzem Olsztyńskim, Pojezierzem Mrągowskim, Pojezierzem Elckim i Krainą Wielkich Jezior Mazurskich; Pojezierze Litewskie z Puszcza Romincką, Pojezierzem Zachodniosuwalskim, Pojezierzem Wschodniosuwalskim; Nizinę Północnopodlaską z Wysoczyzną Kolneńską; Pobrzeże Gdańskie z Żuławami iślanymi, Wysoczyzną Elbląską, Równiną Warmińską, Wybrzeżem Staropruskim; Pojezierze Chełmińsko-Dobrzyńskie z Pojezierzem Brodnickim, Doliną Drwęcy, Garbem Lubawskim oraz Równiną Urszulewską; Pojezierze Iławskie; Nizinę Północnomazowiecką ze Wzniesieniami Mławskimi oraz Równiną Kurpiowską (Program Ochrony... 2012).

Problematyka sieci jest złożona i odnosi się do wielu aspektów oraz metodologii w obrębie różnych dyscyplin naukowych. Badania pokazują, że współpraca w formie sieci oferuje podmiotom wiele możliwości łączenia, tworzenia oraz wykorzystywania nie tylko wiedzy, ale także umiejętności czy kompetencji. Przykładem są sieci współpracy wsi tematycznych. Przesłanką podejmowanych inicjatyw sieciowych na obszarach wiejskich są zmiany zachodzące na rynku, będące wynikiem uwarunkowań społecznych, ekonomicznych i technologicznych.

W literaturze przedmiotu badacze podejmujący problematykę sieci współpracy na terenach wiejskich, najczęściej w odniesieniu do turystyki, wskazują zwykle na jej organizację, strukturę i określony system (Jamal, Getz 1995; Buhalis, Cooper 1998; *Tourism collaboration...* 2000; Barabási, Bonabeau 2003; Castells 2007; Albrecht 2013). Przyjmuje się, że pojęcie sieci (*network*) wprowadził do analizy relacji struktur społecznych w połowie XX wieku John A. Barnes, dla którego szczególne osoby lub grupy tworzące społeczność połączone są – jak wielowymiarową siatką – specyficznymi relacjami społecznymi (Barnes 1954). Usieciowienie w działalności gospodarczej pojawiło się około 20 lat później, gdy dostrzeżono znaczenie, jakie dla funkcjonowania przedsiębiorstw mają szeroko pojęte związki z otoczeniem. Na gruncie nauk ekonomicznych terminem „sieć” określa się przestrzenną strukturę gospodarczą, która dla zaangażowanych w niej podmiotów stanowi narzędzie działania dla wspólnej korzyści (Krawczyzsyn-Pochopień 2016). W opiniach głównego nurtu badaczy międzynarodowej Grupy IMP (Industrial Marketing and Purchasing Group) uwagę zwraca warunek długoterminowości relacji sieciowych oraz dowolność charakteru formalnego lub nieformalnego sieci powiązań (Ratajczak-Mrozek 2009). Współczesne trendy w szeroko rozumianym rozwoju obszarów wiejskich niejako wymuszają tworzenie sieci powiązań, produktów sieciowych i różnych form partnerstwa.

Z usieciowieniem dość mocno związane jest też pojęcie klastra wiejskiego, stanowiącego jedno z narzędzi sprzyjających podnoszeniu konkurencyjności i innowacyjności regionalnej gospodarki (Bathelt i in. 2004; Godlewska 2014; Kaźmierski 2014; Klemens 2015). Na obszarach wiejskich lokują się głównie klastry funkcjonujące w branżach: rolno-spożywczej, turystycznej, rekreacyjno-wypoczynkowej oraz w agrobiznesie. Prężnie działające struktury klastrowe generują szereg korzyści zarówno dla swoich członków, jak i dla miejsca ich funkcjonowania (Zielińska-Szczepkowska 2017). Jest to istotne zwłaszcza dla terenów o mniejszym potencjale rozwojowym, a zakłada się, że obszary wiejskie do takich należą. Wsparcie tworzenia i funkcjonowania struktur klastrowych może się więc przyczynić do wzmocnienia kapitału społecznego oraz rozwoju aktywności i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich (Heffner, Klemens 2016).

Kreowanie pożądanego wizerunku miejscowości musi się opierać na podejmowaniu konsekwentnych kroków promocyjnych. Osiągnięcie zamierzonego wizerunku miejsca gwarantuje pozyskanie stałych klientów zewnętrznych, którzy będą przybywać na organizowane w miejscowości imprezy, spotkania czy pokazy. Pozwalają one na zdobycie przez mieszkańców małych jednostek terytorialnych dodatkowych dochodów z prowadzonej przez nich działalności gospodarczej i tym samym ułatwiają dostrzeganie sensu własnej przedsiębiorczości, z racji szczupłego kapitału prowadzonej najczęściej wyłącznie w skali lokalnej. Należy podkreślić, że zasadniczym celem marketingu terytorialnego jest budowanie pozytywnego wize-

runku miejsca w oczach mieszkańców, którzy są z pewnością najlepszymi ambasadorami swoich miejscowości (Komosiński 2012).

Sieć wsi tematycznych „Miejsca z duszą. Miejscowości Tematyczne Warmii i Mazur”

„Miejsca z Duszą. Miejscowości Tematyczne Warmii i Mazur” – to nazwa programu realizowanego przez Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych (ESWIP), którego misją jest budowanie społeczeństwa obywatelskiego poprzez działania na rzecz organizacji pozarządowych oraz wspieranie inicjatyw obywatelskich. Z tego też względu Stowarzyszenie od 2007 roku aktywnie promuje ideę wsi tematycznych umożliwiających aktywizację dominujących w województwie obszarów wiejskich i małych miast. Po pierwsze, kładzie nacisk na integrację społeczną i zaangażowanie mieszkańców we wspólne budowanie nowego obrazu miejscowości. Głównym rezultatem nie jest tu korzyść finansowa i rozwój ekonomiczny, a więzi oraz współpraca ludzi. Po drugie, temat przewodni jest realizowany nie tylko na wsi, ale również w miasteczku, jak np. Frombork. Po trzecie, tworzone są więzi pomiędzy miejscowościami tematycznymi, łączące je w Partnerstwo „Miejsca z duszą” o wymiarze nie tylko ekonomicznym, ale przede wszystkim społecznym, wzmacniające siłę oddziaływania i dające wzajemne wsparcie (Głuszak 2012). W 2010 roku Partnerstwo stworzyło ofertę opartą na zasadach turystyki emocji – sieć miejscowości tematycznych Warmii i Mazur położonych w malowniczych krajobrazach Zalewu Wiślanego, Wysoczyzny Elbląskiej oraz okolicach Kanału Elbląskiego². Jako Partnerstwo miejscowości wspólnie stworzyły koncepcję, która daje możliwość poznania uroków wsi oraz obcowania z przyrodą, tradycją i kulturą. Przedsięwzięcie to wpłynęło na ożywienie i rozwój społeczności lokalnych skupionych w okolicach Elbląga. Zarazem jest to także inwestycja w kapitał ludzki i zasoby naturalne, wzbogacona w partnerskie relacje dające wymierny efekt w postaci stałego zrównoważonego rozwoju.

Sieć „Miejsca z duszą. Miejscowości Tematyczne Warmii i Mazur” skupia 10 wiosek o różnorodnych specjalizacjach: Pogrodzie – „Wioska Dzieci”, Kadyny – „Cesarskie Kadyny”, Suchacz – „Wioska Kaperska”, Aniołowo – „Wioska Aniołów”, Jędrychowo – Wioska „Jak u Babci”, Wielkie Wierzno – „Wioska Rodzinna”, Narusa – „Osada pod Kapeluszem”, Łęcze – „Wioska Wiatru i Podcieni”, Kamionek Wielki – „Wioska Ryb i Szuwarów” oraz jedyne w tym gronie miasteczko Frombork – „Gród Kopernika” (tab. 1, ryc. 1). Inicjatywa ta miała na celu głównie pobudzanie aktywności mieszkańców wsi i szukanie pomysłu na przyciągnięcie turystów.

Jak wspomniano, wsie bazują na tzw. turystyce emocji, czyli tworzą ofertę turystyczną, w której kluczową rolę odgrywa to, co turysta przeżyje, w czym będzie uczestniczył i co sam wykona. Każda z tych miejscowości proponuje odwiedzającym interesującą ofertę spędzenia wolnego czasu w regionie Warmii i Mazur.

² Należy podkreślić, że nazwa „Warmia i Mazury” nie w pełni definiuje wszystkie regiony wchodzące w skład województwa warmińsko-mazurskiego. W nazwie programu pojawia się zatem pewna geograficzna sprzeczność, gdyż Elbląg stanowi już część Powiśla.

Tabela 1

Wsie tematyczne w województwie warmińsko-mazurskim

Table 1

Thematic villages in the Warmia and Mazury Voivodeship

Lp.	Nazwa wsi tematycznej	Miejscowość	Gmina	Powiat	Liczba ludności*
Wsie tematyczne w sieci „Miejsca z duszą. Miejscowości Tematyczne Warmii i Mazur”					
1.	Cesarskie Kadyny	Kadyny	Tolkmicko	elbląski	629
2.	Gród Kopernika	Frombork	Frombork	braniewski	2390
3.	Osada pod Kapeluszem	Narusa	Frombork	braniewski	158
4.	Wioska Jak u Babci	Jędrychowo	Frombork	braniewski	126
5.	Wioska Aniołów	Aniołowo	Paśłek	elbląski	180
6.	Wioska Dzieci	Pogrodzie	Tolkmicko	elbląski	614
7.	Wioska Kaperska	Suchacz	Tolkmicko	elbląski	862
8.	Wioska Rodzinna	Wielkie Wierzno	Frombork	braniewski	198
9.	Wioska Ryb i Szuwarów	Kamionek Wielki	Tolkmicko	elbląski	503
10.	Wioska Wiatru i Podcieni	Łęcze	Tolkmicko	elbląski	546
Wsie tematyczne w sieci „Wieś z pomysłem – pomysł na wieś”					
11.	Bociania Wioska	Żywkowo	Górowo Iławeckie	bartoszycki	38
12.	Bosa Ekologia	Praslity	Dobre Miasto	olsztyński	306
13.	Garncarska Wioska	Kamionka	Nidzica	nidzicki	60
14.	Kraina Siedmiu Osobliwości	Jabłonka	Nidzica	nidzicki	156
15.	Wieś Sztuki	Jerutki	Świątajno	szczycieński	390
16.	Wioska Pogody Ducha	Browina	Kozłowo	nidzicki	46
17.	Wioska Prusów	Piwnice Wielkie	Wielbark	szczycieński	163
18.	Wioska Rodzinnej Aktywności	Kamińsk	Górowo Iławeckie	bartoszycki	822
19.	Zielarska Wieś	Blanki	Lidzbark Warmiński	lidzbarski	160

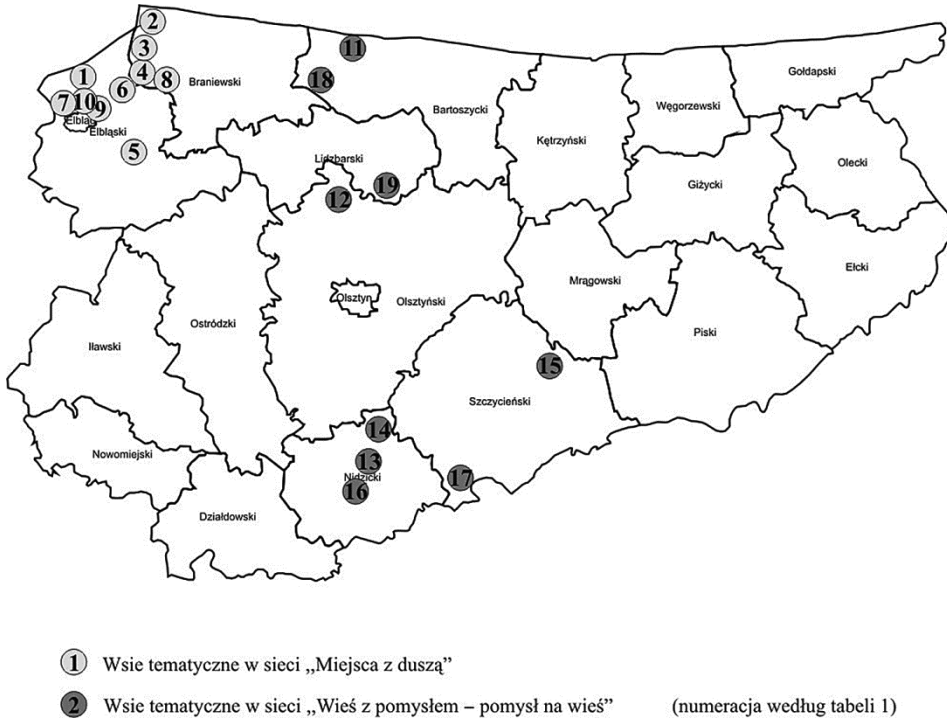
* Liczba ludności według Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań (2011)

Źródło: opracowanie własne

Wszystkie wsie tematyczne realizują warsztaty (głównie rękodzielnicze, garncarskie, kulinarne, artystyczne), szlaki i ścieżki edukacyjne (przyrodnicze, tematyczne) oraz zabawy, gry i animacje. Większość posiada w swojej ofercie także pokazy, wykłady, gry terenowe, a także wycieczki i wyprawy (piesze, rowerowe). We wsiach tematycznych można spróbować lokalnych przysmaków przyrządzanych zgodnie z tradycyjnymi przepisami („anielskie ruchawce”, „pieczone bociany” na słodko, „jaszczury na kiju”), podczas gier terenowych wcielić się w poszukiwaczy kaperskiego skarbu lub przenieść do czasów z babcinych lat („*Miejsca z duszą...*” 2012).

Miejscowości zrzeszone w sieci „Miejsca z duszą. Miejscowości Tematyczne Warmii i Mazur” słyną także z lokalnych produktów i usług, jak: piernikowa chata podcieniowa na miodzie gryczanym, Fizia Pogrodzianka, czyli lalka motanka z Pogrodzia – „Wioski Dzieci”, Bocian z Pogrodzia, sowy z kolekcji „Love Sowe” z Ję-

drychowa – „Wioski jak u Babci” (Produkty Lokalne Wysoczyzny Elbląskiej) czy zajęcia edukacyjne i warsztatowe w zakresie ginących zawodów realizowane przez Pracownię Rzemiosł Dawnych z Łęczna (Produkt Warmia-Mazury).

Ryc. 1. Rozmieszczenie wsi tematycznych w powiatach województwa warmińsko-mazurskiego
 Fig. 1. Distribution of thematic villages in the districts of Warmia and Mazury Voivodeship
 Źródło: opracowanie własne

Na badanym obszarze wykształciły się wsie o ciekawych specjalizacjach. Przykładem może być Aniołowo, której temat przewodni związany jest z nazwą miejscowości oraz jej urokliwym, „niebiańskim” położeniem. Aniołowo jest jedyną wioską o tej nazwie w Polsce. Mieszkańcy wykorzystują walory wsi, eksponują ciekawą historię związaną z przynależnością do obszaru poczty pruskiej, promują nazwę i symbol, którym są anioły. We wsi organizowany jest cyklicznie Złot Miłośników Aniołów; na warsztatach (ceramicznych, rzeźbiarskich, rękodzielniczych, plastycznych) istnieje możliwość własnoręcznego stworzenia pamiątki z motywem anioła – z masy ceramicznej, siana, koronki, papieru czy kawałka drewna. Można poznać także tajniki tańca z ogniem (warsztaty kuglarskie) lub obejrzeć występy teatru ognia Angels in the Fire, będące ciekawostką turystyczną w „Wiosce Aniołów”. Miejscowość słynie także z ekologicznej żywności i „anielskich smaków” – specjałów lokalnej kuchni. Uczestnicy warsztatów kulinarnych przygotowują napoje „o magicznych mocach” i potrawy „o niebiańskich smakach”. W miejscowości znajduje się skansen maszyn rolniczych

i anielski plac zabaw (nasze aniołowo.....). Atrakcją są również szlaki przyrodniczo-tematyczne, jak „Szlak aniołów i urokliwych zakątków” (pieszy) i „Szlak Poczylionna” (pieszo-konno-rowerowy). Inicjatorem przemian społecznych i gospodarczych na wsi było Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi „Aniołowo”.

Wieś tematyczna „Cesarskie Kadyny” bazuje na historii miejscowości, związanej z postacią cesarza i króla pruskiego Wilhelma II, który w XIX wieku miał w tym miejscu swoją letnią rezydencję. Niespełna pół wieku temu powstał tu rezerwat przyrody z elementami parku posiadłości cesarza nazwany Lasem Kadyńskim. Jedną z miejscowych atrakcji jest cykliczna impreza „Cesarska majówka”, podczas której można skosztować cesarskiego jadła i trunków oraz wybić pamiątkowy cesarski dukat. W ofercie wsi są także warsztaty „Na kaflu malowane”. Mieszkańcy zgodnie z prawidłami sztuki odtworzyli wzory używane na początku XX wieku do ozdoby wyrobów Cesarskiej Majoliki w Kadynach. Godny obejrzenia jest pomnik przyrody – liczący blisko 1000 lat dąb im. Jana Bażyńskiego. Spacerując po „cesarskich” Kadynach ścieżką „Śladami Wilhelma II”, turyści mogą się zapoznać z historią wsi, lokalną architekturą oraz postaciami, które odegrały ważne role w kształtowaniu i rozwoju miejscowości.

Z wielowiekową historią wiąże się też przeszłość wsi Wielkie Wierzno, którą od pokoleń zamieszkują trzy duże rody. Stąd pojawił się pomysł mieszkańców na „Wioskę Rodzinną”, której atrakcją są warsztaty robienia baniek mydlanych i wykonywania zabawek z siana. Wieś proponuje także maraton gier towarzyskich w wielkim formacie (gry giganty), jak ogromna Jenga, Twister czy bierki. W miejscowości funkcjonuje stajnia Wielkie Wierzno, która w kameralnej atmosferze oferuje naukę jazdy konnej, organizację rajdów konnych i imprez plenerowych, a także gry i zabawy dla dzieci. Cykliczną imprezą organizowaną przez mieszkańców Wielkiego Wierzna są „Spotkania rodzinne”. Tutejszą atrakcją są zabytkowy kościół oraz pomniki przyrody (trzy lipy), a także Muzeum Rzeczy Ruchomych, z eksponatami odzwierciedlającymi dzieje miejscowości.

Z kolei mieszkańcy Jędrzychowa ogromną wagę przywiązują do tradycji, która stanowi nieodłączny element ich życia, i to właśnie na niej opierają podejmowane we wsi przedsięwzięcia. Dowodzi tego zainspirowany opowieściami o Babci Majowej temat przewodni miejscowości – „Jak u Babci”, oparty na dawnych tradycjach, obyczajach oraz zabawach związanych z życiem na wsi. Toteż mieszkańcy Jędrzychowa – „Wioski jak u Babci” – skupili się na rozwoju agroturystyki, promowaniu lokalnej kuchni, tradycji i uroków turystycznych okolicy. Prowadzone są tu warsztaty wikliniarskie, zielarskie, kulinarne (tradycyjnego pieczenia maślanych bułeczek) i zabawkarskie, na których dzieci mają możliwość stworzenia własnego produktu w postaci pluszowej zabawki. Wysztywane są zabawki z kolekcji „Love Sowe” oraz „Kotki psotki”. Atrakcją dla dzieci jest kraina zabawek. W ofercie znajduje się też gra terenowa „Śladami babcinych schadzek”. Jędrzychowskie Koło Gospodyń Wiejskich promuje tradycyjną kuchnię opartą na starych, sprawdzonych przepisach babć i lokalnych produktach.

Historia i temat przewodni Suchacza związane są z postacią kapra. Wieś nawiązuje do średniowiecznej zwycięskiej bitwy morskiej, którą w 1463 roku kaprowie stoczyli na wodach Zalewu Wiślanego z flotą krzyżacką. Turyści mogą poczuć historię tego miejsca, zakładając strój walecznego kapra dostępny w miejscowej wy-

pożyczalni. Na warsztatach rękodzielniczych można samodzielnie wybić pamiątkową monetę – lokalną walutę o nominale „1 Kapra”, którą zabiera się ze sobą we własnoręcznie przygotowanej sakiewce. Możliwe jest też wykonanie butelki kaperskiej techniką dekupażu. Na warsztatach kulinarnych przygotowywane są kaperskie specjały, m.in. pierogi według pirackiej receptury, śledzie „o cholewę” czy bliny po kapersku. Atrakcją stanowi gra terenowa „W poszukiwaniu Kaperskiego Skarbu”, która polega na wcielaniu się w role poszukiwaczy skarbu. Miejscowość zamienia się wówczas w planszę do gry, a uczestnicy i prowadzący stają się aktorami. Dzięki odpowiedniej charakterystyce i rekwizytom gracze mogą się przenieść do pirackiego świata. Aktywnym turystom „Wieś Kaperska” oferuje trasy rowerowe i piesze (nordic walking), natomiast latem można uprawiać żeglarstwo wyczynowe bądź turystyczne na wodach Zalewu Wiślanego.

Specjalizacja wsi Kamionek Wielki także związana jest z położeniem miejscowości nad Zalewem Wiślanym (na obszarze Parku Krajobrazowego Wysoczyzny Elbląskiej), jej walorami przyrodniczo-kulturowymi i historią, gdyż była ona niegdyś wioską rybacką. Krajobraz wsi stał się zatem inspiracją do utworzenia miejscowości tematycznej – „Wioski Ryb i Szuwarów”. Lokalne gospodynie słyną z serwowania potraw rybnych (np. falek z leszcza), podhujaszczych pierogów i nalewek – „Dereniówki znad Zalewu”, zaś panowie są mistrzami w poławianiu i wędzeniu ryb. Na ofertę wsi składają się liczne atrakcje dla turystów, w tym zaskakująca gra terenowa „Dogonić Wodnika”, w której Szuwarek prowokuje przyjezdnych do pogoni za sobą, rozwieszając w trzcinach kolorowe wstążki i świecidełka (*Miejsca z duszą* 2011).

Głównym inspiratorem aktywności społecznej w Pogrozdziu było Stowarzyszenie „Pogrozdzie dla Przyszłości”. Taką nazwę wieś tematyczna zawdzięcza dzieciom, gdyż za ich sprawą stała się sławna. W latach 1946-1971 urodziło się tu 3763 dzieci, dokładnie co miesiąc przybywało 13 kolejnych mieszkańców Pogrozdzia. Fakt ten został wykorzystany także w ofercie wioski, gdzie jedną z imprez jest Złot Urodzonych w Pogrozdziu. Lokalnym specjałem jest zupa „kacówka” i pieczone „bociany” na słodko. Turyści mają do dyspozycji wypożyczalnię rowerów i wyznaczone ścieżki rowerowe. Jedną z najciekawszych jest „Legendarna Trasa Mity”, która w większości przebiega przez las, a przygotowana została w dwóch wersjach: łatwiejszej (3 h, 12 km) i trudniejszej (5 h, 16 km). W ofercie są też gry terenowe: „Album Rodzinny Pogrozdzia” i „Szlakiem bocianich gniazd”. Na warsztatach rękodzielniczych można własnoręcznie stworzyć album lub wykonać kartę okolicznościową w technice scrapbookingu.

Bogactwo historii Łęcza, noszącego niegdyś nazwę „Lanzania”, odzwierciedla się w temacie nawiązującym do łęczańskich domów podcieniowych i hulającego po pagórkach oraz jarach wiatru. We wsi organizowane są warsztaty rękodzielnicze, jak „Cudeńka ze skarbów lanzańskich lasów”, podczas których uczestnicy mają możliwość wykonania okolicznościowych stroików, wianków, dekoracji domu i wielu innych niezwykłych pamiątek z „Wioski Wiatru i Podcieni”. Ciekawym przykładem zajęć są też „Łęczańskie wiatraczki” – adresowane dla różnych grup wiekowych warsztaty wykonywania wiatraczków oraz ich malowania na szkle. W ofercie wsi są dwie trasy: historyczna – „Od pruskich grodzisk do domów podcieniowych”, związana z przebogatą architekturą i niezwykłą historią Łęcza, jednej z najstarszych wsi w Europie, oraz trasa przyrodnicza „Szlakiem jarów, wąwozów i lanzańskich pagór-

ków”, podczas której uczestnicy zapoznają się z lokalnymi ziołami, prastarymi sadami i roślinami, poznają historię wytwarzania szafranu w Łęczu, spacerują zabytkowymi alejami przyrodniczymi oraz wzgórzami i jarami. Natomiast Pracownia Rzemiosł Dawnych³ organizuje warsztaty „Od nasiona do ubrania”, ukazujące historyczne sposoby pozyskiwania włókna z roślin włóknistych (lnu, konopi) oraz używania dawnych narzędzi do ich obróbki.

Temat przewodni popegeerowskiej wsi Narusa nawiązuje do jej charakterystyki, bowiem jest ona regionalnym „zagłębem grzybowym” – to od ich części powstała nazwa „Osada pod Kapeluszem”. Lokalnym specjałem są przygotowywane w różnej postaci grzyby, a także naruskie nalewki – „Kiafa” oraz „Ogierówka”. W ofercie wsi jest też teatr tańca, oczywiście z atrybutem przewodnim wsi, oraz cykliczna impreza z paradą kapeluszy. Mieszkańcy wsi stawiają na rozwój agroturystyki, turystyki historycznej oraz kulinarnej.

Frombork jest kojarzony głównie z postacią Mikołaja Kopernika, twórcy dzieła *O obrotach sfer niebieskich*, toteż w ofercie miejscowości znajdują się m.in. zajęcia edukacyjne „Akademia Kopernika” czy gra terenowa „Śladami wielkich odkryć Mikołaja Kopernika”. Oprócz fascynującej przeszłości, którą przybliżają gościom tutejsi przewodnicy oraz autorzy edukacyjnych miejskich gier terenowych, miasto kusi specyficznym klimatem i niezwykłą urodą otaczającego go krajobrazu (*Miejsca z duszą* 2011).

Wyeksponowanie wyjątkowych walorów miejscowości to zawsze ciężka praca mieszkańców, starających się, by turysta doznał w niej jak najlepszych emocji (*Znajdź swoje miejsce z duszą* 2018). Wspólnie podejmowane przedsięwzięcia i integracja powodują, że mieszkańcom „chce się chcieć”, że odnajdują oni w sobie pokłady możliwości. Proces tworzenia i działania „Miejsc z Duszą” został doceniony również na arenie ogólnopolskiej, m.in. w konkursach Laur Gospodarności czy Sposób na Sukces⁴.

Sieć Wsi Tematycznych „Wieś z pomysłem – pomysł na wieś”

W 2016 roku została zawiązana sieć wiosek tematycznych „Wieś z pomysłem – pomysł na wieś”. Zrzesza ona organizacje pozarządowe z Polski, które tworzą wioski

³ Pracownia Rzemiosł Dawnych to grupa pasjonatów zajmujących się roślinami włóknistymi (lnem i konopiami): od zasiewu, pielęgnacji i obróbki, przez ich przędzenie, aż po szycie, a także przetwarzaniem runa owczego. Prowadzi pokazy w zakresie dawnego włókiennictwa.

⁴ Za zdobycie drugiego miejsca w konkursie Prezydenta Rzeczypospolitej „Sposób na Sukces” Stowarzyszenie ESWIP oraz „Miejsc z Duszą” otrzymały dyplomy od: Bronisława Komorowskiego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Marka Sawickiego – Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Jacka Protasa – Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Mariana Podziewskiego – Wojewody Warmińsko-Mazurskiego, Zygmunta Kiersza – dyrektora Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Olsztynie; „Laur Gospodarności” dla inicjatywy „Miejsc z Duszą”, zgłoszonej przez LGD „Wysoczyzna Elbląska”, a realizowanej przez Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych (celem konkursu „Laur Gospodarności”, który organizuje Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, jest promowanie i nagradzanie najbardziej wartościowych inicjatyw samorządów wiejskich, współpracujących z nimi banków spółdzielczych oraz organizacji pozarządowych).

tematyczne. Członkowie sieci mają prawo posługiwać się i oznakować swoje przedsiębiorstwa, promować swoje w niej uczestnictwo, używając nazwy „Wieś z pomysłem – pomysł na wieś” oraz logotypu „Wioski Tematyczne”. Sieć została założona jako platforma współpracy organizacji pozarządowych tworzących wioski tematyczne jako przedsiębiorstwa społeczne, w celu wzmocnienia potencjału organizacji, budowania ich kapitału społecznego, realizacji wspólnych inicjatyw oraz reprezentowania członków sieci. Głównym jej celem jest tworzenie warunków do rozwoju organizacji tworzących wioski tematyczne. Natomiast celami szczegółowymi są: wzmocnianie potencjału ekonomicznego i merytorycznego członków sieci, wzrost kompetencji kadry jej członków, integracja wiosek tematycznych w Polsce, kreowanie i promocja produktów oraz projektów sieciowych wiosek tematycznych, jak również ich reprezentowanie, a ponadto rozwój gospodarczy wiejskich przedsiębiorstw społecznych (Regulamin... 2016).

Współpraca na płaszczyźnie sieci wiosek tematycznych „Wieś z pomysłem – pomysł na wieś” polega na uczestnictwie we wspólnej promocji i wydarzeniach, sprzedaży produktów sieciowych wiosek tematycznych w regionie i w kraju, a także uczestnictwie w dorocznym ogólnopolskim kongresie wiosek tematycznych. Projekt realizowany był przez partnerów: Fundacja NIDA (lider konsorcjum) we współpracy ze Stowarzyszeniem Kujawsko-Pomorski Ośrodek Wsparcia Inicjatyw Pozarządowych TŁOK w Toruniu, Centrum Doradczym Programów Pomocowych w Kamionce, Stowarzyszeniem Mieszkańców i Miłośników Piły nad Brdą BUKO oraz Przedsiębiorstwem Społecznym „Garncarska Wioska”. W ramach Funduszy EEA Grants uzyskano dofinansowanie z przeznaczeniem na rozwijanie idei oraz wzmocnianie potencjału ekonomicznego i społecznego wiosek tematycznych w Polsce.

W ramach projektu „Wioski tematyczne – dywersyfikacja przychodów wiejskich organizacji pozarządowych” została utworzona sieć współpracujących ze sobą 30 wiosek tematycznych z całej Polski. Najwięcej z nich (30%) położonych jest w województwie warmińsko-mazurskim. W omawianym regionie sieci zrzeszonych jest łącznie 9 wsi tematycznych o różnorodnych specjalizacjach: Kamionka – „Garncarska Wioska”, Jabłonka – „Kraina Siedmiu Osobliwości”, Jerutki – „Wieś Sztuki”, Prasłity – „Bosa Ekologia”, Piwnice Wielkie – „Wioska Prusów”, Browina – „Wioska Pogody Ducha”, Blanki – „Zielarska Wieś”, Kamińsk – „Wioska Rodzinnej Aktywności”, Żywkowo – „Bociania Wioska” (ryc. 1).

Lokalnym pomysłem na pozarolniczą działalność gospodarczą, opartą na starych, ginących zawodach, tradycyjnych sposobach wyrobu i zwyczajach, jest Kamionka – „Garncarska wioska”, która została, jak już wcześniej wspomniano, partnerem w projekcie „Wioski tematyczne”. Garncarska Wioska to również nazwa przedsiębiorstwa społecznego prowadzącego pod wspólną marką produkcję i usługi w zakresie garncarsstwa, krawiectwa, produkcji papieru czerpanego, kowalstwa, witrażownictwa, bibułkarstwa oraz pamiątkarstwa. Organizowane są pokazy ceramiczne i różnorodne warsztaty rzemieślnicze – malowania na szkle, malowania bombek choinkowych, zdobienia pisanek, wytwarzania i zdobienia papieru czerpanego, wytwarzania świec woskowych czy warsztaty witrażowe, ogrodnicze i kulinarne; odbywają się tu lekcje przyrodnicze dla dzieci i młodzieży. Na terenie wioski znajdują się różnorodne obiekty do

wypoczynku, rozrywki i edukacji⁵. Zwiedzający mają do dyspozycji trzy zróżnicowane 2, 3-godzinne pakiety – „Tradycje mazurskie”, „Mali odkrywcy”, „Obserwatorzy przyrody” oraz zwiedzanie Rajskiego Ogrodu, największego ogrodu pokazowego na Mazurach. W ofercie wsi są też gry terenowe, jak „Tajemnica rycerzy białego wilka” i trzy gry terenowe w Rajskim Ogrodzie – „Rajskie abecadło”, „Rajski skarb”, wielkanocna gra terenowa „Skarby Króla Maurycego”. W „Garncarskiej Wiosce” funkcjonuje gospoda „Ptasie radio” oferująca potrawy regionalne (*Zaplanuj wizytę* 2018). Od 2015 roku wydawany jest biuletyn „Garncarska Wioska”. Należy wspomnieć, że przedsiębiorstwo społeczne było laureatem wielu tematycznych konkursów⁶.

Ciekawym przykładem wsi tematycznej jest „Kraina Siedmiu Osobliwości”. Pod tą nazwą kryją się najpiękniejsze zakątki gminy Nidzica, położone nad brzegiem jeziora Omulew – „Jeziora Osobliwości”. „Krajinę Siedmiu Osobliwości” tworzą cztery wsie: Wikno, Jabłonka, Natać Wielka oraz Natać Mała (*Zapraszamy gości...* 2018). W ofercie kulinarnej wsi znajduje się siedem omulewskich specjałów (domowy chleb, sandacz w kurkach, pierogi z rybą, babka ziemniaczana, smalec z kurkami, zupa grzybowa, a na deser słodkie niespodzianki) oraz trunki wytwarzane metodą tradycyjną przez znaną w kraju i na świecie mikrodestylarnię „Z. Kozuba i Synowie”. Wielopokoleniowa tradycja regionu zachęca do spaceru edukacyjnym traktem starych zawodów (jak rybak czy drwal) – „Szlakiem Dawnego Mazura” czy spaceru z leśnikiem edukacyjną ścieżką przyrodniczą „Leśna przygoda”, prowadzącą np. do zabytkowego dębu im. Wilhelma Kaisera. W ofercie są też warsztaty kulinarne (pieczenia chleba, przygotowywania grzybów, wędzenia), rzeźbiarskie i wyrobu biżuterii ze skarbów natury – „coś z niczego”. Organizowane są wycieczki rowerowe, jak „Tour de Omulew”.

Jerutki jako jedna z najmniejszych miejscowości w Gminie Świętajno, licząca około 300 mieszkańców, zawsze uchodziła za mało aktywną, w której nic się nie działo, gdzie zlikwidowano nawet szkołę podstawową. W roku 2013 powstała wspólna inicjatywa mieszkańców wsi i działającej na jej terenie Fundacji „Kreolia – Kraina Kreatywności” pod wspólnym hasłem: „Jerutki – Wieś Sztuki”. Biorąc pod uwagę potencjał miejscowości, bogaty w wiele osobliwości historyczno-przyrodniczo-kulturalnych, a zarazem ciekawych ludzi: rzemieślników, wytwórców regionalnych produktów, oraz korzystając z zasobów fundacji, stworzono produkt „Jerutki – Wieś Sztuki”. Proces powstawania wsi tematycznej zaczął się od stworzenia w starej stodole Centrum Kreatywności. Organizowane są tu różnorodne wydarzenia kulturalno-artystyczno-sportowo-rekreacyjne, m.in. koncerty, spektakle muzyczne, festiwale, plenery artystyczne, turnieje sportowe. W „Kuźni Talentów” organizowane są liczne warsztaty

⁵ Garncarnia, kuźnia, zielarnia, muzeum skał, skamieniałości i minerałów, muzeum garncarstwa, Dom Pracy Twórczej Dzieci i Młodzieży „Niezapominajka” (Niezapominajka 2013), gdzie odbywają się m.in. warsztaty artystyczne i zabawy edukacyjne („Niezapominajka”, „Klockolandia” dla dzieci w wieku przedszkolnym, szkółka roślin, osiedle wróbli – „Wróbelkowo” i osada nietoperzy.

⁶ Przedsiębiorstwo społeczne „Garncarska Wioska” Sp. z o.o. otrzymało m.in. główną nagrodę w III edycji ogólnopolskiego konkursu Ministerstwa Rozwoju Regionalnego „Polska Pięknie – 7 cudów Funduszy Europejskich” w kategorii „Obszary Wiejskie”; zdobyło II miejsce w konkursie Komisji Europejskiej „Europejskie Nagrody Przedsiębiorczości” 2009; otrzymało Nagrodę Główną Konkursu Pro Publico Bono 2008. „Garncarska wioska” była laureatem konkursu marszałka województwa warmińsko-mazurskiego „Najlepszy z najlepszych” oraz uzyskała nominację w kategorii „Usługa” w konkursie „Najlepszy produkt i usługa Warmii i Mazur” – VI edycja 2010.

(rękodzielnicze i artystyczne) oraz kursy, imprezy i wydarzenia cykliczne, np. Wojewódzki Festiwal Młodych Talentów – dla dzieci w wieku 6-10 lat (odbywający się cyklicznie 1 maja), Rajd Nawigacyjny Wszelkich Pojazdów Poruszanych Siłą Mięśni Ludzkich „Wszystko kręci się wokół Jerutek” (15 sierpnia), „Miesiąc Czerwiec – Miesiącem Muzyki Chóralnej w Kreolii” (w każdą niedzielę czerwca) (*Kreolia...* 2018).

„Bosa Ekologia” – to przykład wsi tematycznej będącej efektem działań Stowarzyszenia Warmińskich Chłopów Bosych, którego działalność skupia się wokół idei życia na sposób ekologiczny. Prowadzone są tam warsztaty ekologicznych metod przetwarzania i wytwarzania żywności (pieczenie chleba na zakwasie czy podpłomyków, kiszzenie warzyw, wytwarzanie kwasu buraczanego, warzenie piwa metodą średniowieczną), a w ogrodzie ekologicznym – warsztaty rozpoznawania podstawowych dziko rosnących roślin jadalnych. Wieś oferuje ponadto warsztaty z budownictwa naturalnego, ceramiki artystycznej i użytkowej. Ciekawym przedsięwzięciem jest też „Bosy Labirynt”, gdzie można skorzystać z terapii dla stóp (*Stowarzyszenie Warmińskich Chłopów Bosych...* 2018). Propozycje wioski tematycznej dofinansowano ze środków Programu „Działaj Lokalnie IX” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności realizowanego przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce we współpracy z Lokalną Grupą Działania „Warmiński Zakątek”. Natomiast „Bosy Labirynt” zrealizowano ze środków programu mikrodotacji „Fundusz Inicjatyw Obywatelskich Warmia Mazury Lokalnie”.

W Piwnicach Wielkich powołano do życia inicjatywę „Wioska Prusów”, w której ramach m.in. podjęto próbę odtworzenia butanu, czyli pojedynczego gospodarstwa, swym wyglądem i charakterem nawiązującego do średniowiecznej osady przygranicznej. Prawdopodobnie w średniowieczu istniała w tym miejscu pruska zagroda. W ofercie wioski znajduje się zwiedzanie pracowni bab pruskich, zapoznanie się z historią Prusów, poznawanie największych osiągnięć, najbardziej charakterystycznych elementów lokalnego stroju, tradycji i zwyczajów w średniowiecznej scenarii. Zdegustować w tym miejscu można meltan („błyskawiczną” zupę Prusów), syrop brzozy, miód pitny, grzyby kiszzone i marynowane w kwasie mlekowym, jak również wiele innych zapomnianych już potraw. Atrakcją są pokazy: średniowiecznej techniki zamrażania („Jak Prusowie mróz robili?”), marynowania grzybów w unikalnej technologii – w kwasie mlekowym („Jak włożyć dużego borowika do małego słoika?”), produkcji syropu brzozy, bejcy antycznej czy wytwarzania pruskiego miodu pitnego. Na organizowanych warsztatach można samodzielnie wykonać formkę i zrobić babę pruską, sporządzić koleczugi średniowieczną, przygotować meltan na warsztatach kulinarnych bądź sporządzić krajki podczas warsztatów tkackich.

Przykładem wsi, której jeden z tematów przewodnich stanowi historia (związana m.in. z bitwami pod Grunwaldem oraz pod Tannenbergiem), jest Browina – „Wioska pogody ducha”. Zamieszkujący te tereny przez wieki zajmowali się rolnictwem, rzemiosłem oraz handlem. Urozmaicony krajobraz sprzyjał zbiorom ziół i ziołolecznictwu. Głównym celem wsi tematycznej jest pomoc w przywracaniu u innych „pogody ducha”. Odbywać się to może na różne sposoby – poprzez wytwarzanie lokalnych produktów i usług (zielarstwo, pszczelarstwo, ogrodnictwo ekologiczne), obcowanie z przyrodą, zagłębianie się w sztuce lub historii, poprzez modlitwę i kon-

templację pod Dzwonnica od Aniołów (w celu poszukiwania Pogody Ducha i wyższych wartości) lub dzięki relaksacji w Laboratorium Bioodnowy (*Browina...* 2018). Prowadzone są tam warsztaty: wodoterapii – „Woda Żywa”, ziołoterapii – „Herbata Pogodynka” i błototerapii – „Przetwory Zdrojowe”. Ponadto funkcjonuje Ekspedycyjny Klub Poszukiwaczy Pogody Ducha, oferujący tramping, trekking, survival, glam-ping i quest „W poszukiwaniu pogody ducha”.

Blanki, funkcjonujące jako wieś tematyczna „Zielarska Wieś”, to miejsce, w którym z jednego małego zielnika wyrósł pomysł na działalność całej wsi. Jednym z głównych celów tej działalności jest promowanie gminy Lidzbark Warmiński poprzez zielarstwo i ekologię. Wieś słynie z produktów powstałych na bazie miejscowych ziół (głównie pokrzywy). Do wytwarzania nalewek i syropów używane są tylko dziko rosnące rośliny lecznicze. Według tradycyjnych przepisów powstają nalewki lecznicze o oryginalnych i kuszących nazwach, jak chociażby lubczykowy eliksir miłości, nalewka jubilerska z płatkami złota, starowarmińska żenicha z dzikiej róży na miodzie, przymorza brankowska czy eliksir Kopernika – wino z szafranem i figą „na dobry żołądek i niestrawność” (*Blanki – Zielarska Wioska* 2018).

Kamińsk – „Wioska Rodzinnej Aktywności” – to bardzo „aktywna wieś”. W formie zajęć terenowych (gier, zabaw oraz zadań interakcyjnych) realizowane są tu spotkania, podczas których uczestnicy zdobywają sprawność fizyczną. Rozwijają umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach, wyrabiają również takie cechy charakteru, jak cierpliwość, śmiałość w podejmowaniu decyzji, zdolność analitycznego myślenia. Realizują także program terapeutyczny, który obejmuje: oczyszczanie wzajemnych relacji między uczestnikami, pogłębianie i zacieśnianie więzi rodzinnych oraz środowiskowych, uczenie wzajemnego szacunku. Do ciekawszych atrakcji należą: park linowy ze zjazdem tyrolskim i przeszkodami umieszczonymi między drzewami na wysokości do 10 metrów, urządzenie imitujące jazdę na byku oraz rozległe tereny zielone umożliwiające uprawianie aktywności ekstremalnych (*Kamińsk, Serce Natangii* 2018).

Żywkowo to z pewnością niejedyna miejscowość w kraju, która może się pochwalić gniazdami bocianami, jednak do niezwykłych należy fakt, że bocianów jest nawet dwa razy więcej niż mieszkańców. Mieszkańcy Żywkowa wspólnie z Polskim Towarzystwem Ochrony Ptaków zdecydowali się na ochronę, a także rozwój bocianiej społeczności. Żywkowo jest najbardziej znaną miejscowością powiązaną z bocianami, a umieszczony tu punkt obserwacyjny pozwala turystom wręcz uczestniczyć w życiu toczącym się w gniazdach. Zatem ptaki te samoistnie stały się tematem przewodnim wsi tematycznej – „Bociania Wioska”. Niewątpliwą atrakcją wsi są: około 50 gniazd bocianów oraz ścieżka edukacyjna i wieża widokowa. Żywkowo jest doskonałym przykładem tego, że życie ludzi i bocianów może być ze sobą nierozzerwalnie powiązane (*Żywkowo – Bociania Wioska* 2018).

Zakończenie

Region ma szczególne znaczenie w przypadku takich „produktów”, jak wioski tematyczne, bo staje się wyznacznikiem ich odrębności, oryginalności i specyficznych cech, które można spotkać tylko w danym miejscu. Wieś z niespotykanym motywem

przewodnim to doskonały sposób nie tylko na integrację mieszkańców, ale także na biznes. Na bazie specjalizacji rozwijają się regionalne centra kompetencji, wzmacnia się oferta turystyczna, rośnie liczba miejsc pracy (Czapiewska 2012). Wzrastające zainteresowanie tworzeniem struktur sieciowych jest znakiem naszych czasów. Sieci powstają we wszystkich branżach na całym świecie, a ich rola jest doceniana zarówno w kontekście rozwoju społecznego, jak i ekonomicznego (Kmita-Dziasek 2017). Inicjatywy sieciowe mają wpływ na rozwój małej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, co wynika z potrzeby łączenia potencjałów drobnych, rozproszonych podmiotów, w tym przypadku wsi tematycznych, w celu osiągnięcia większej efektywności działań na konkurencyjnym rynku (Kowalska, Brzozowska 2014). Współpracując ze sobą, autorzy wiosek tematycznych mogą zaproponować swym gościom znacznie atrakcyjniejszą propozycję, aniżeli mogliby to zrobić samodzielnie. Zatem współpraca w sieci daje wsiom większe możliwości rozwoju, a jednocześnie wpływa na wzrost pozycji konkurencyjnej, co wynika z identyfikowania się ze wspólną marką. Stwarza również szanse szkoleniowe, komunikacyjne i marketingowe. Dzięki wymianie doświadczeń, uczestnictwu w systemie referencji, działaniom innowacyjnym i promocyjnym czy dostępowi do zasobów wioski tematyczne czerpią wiele korzyści ze współpracy sieciowej.

Zaprezentowane w niniejszym artykule sieci nie są jedynymi przedsięwzięciami realizowanymi na bazie wsi tematycznych w województwie warmińsko-mazurskim. Warto tu wspomnieć o ciekawych projektach zrzeszających wsie tematyczne prezentowanego regionu, realizowane przez partnerstwa publiczno-prawne, jak lokalne grupy działania czy fundacje. Przykładem może być projekt Fundacji Rozwoju Regionu Łukta, która wykreowała cztery wsie tematyczne zlokalizowane na terenie gmin Łukta oraz Ostróda: Łukta – „Wioska Lipowych Skrzatów”, Mostkowo – „Kraina Wyobraźni”, Idzbark – „Wioska Pana Twardowskiego”, Stare Jabłonki – „Wioska Jabłkowych Smaków”. Z kolei projekt „Warmińsko-mazurskie wsie tematyczne” realizowały wspólnie trzy lokalne grupy działania (LGD): LGD „Brama Mazurskiej Krainy”, LGD „Warmiński Zakątek”, LGD „Południowa Warmia”. Miał on na celu wdrożenie innowacyjnego mechanizmu rozwoju obszarów wiejskich w postaci wsi tematycznych oraz zaktywizowanie przedsiębiorcze minimum 100 mieszkańców w celu poprawy sytuacji społeczno-ekonomicznej, a także wzrost atrakcyjności turystycznej obszaru wiejskiego. W realizację projektu zaangażowane zostały lokalne zasoby ludzkie, lokalna tradycja, istniejąca infrastruktura turystyczna, lokalne produkty i usługi. Dzięki realizacji projektu współpracy wsparcie uzyskały oddolne inicjatywy podejmowane przez mieszkańców wsi. W ramach tej inicjatywy w regionie Warmii i Mazur wykreowano łącznie 11 miejscowości o określonej specjalizacji⁷.

Sieci współpracy pozytywnie wpływają na kształtowanie oraz stymulowanie rozwoju lokalnego i regionalnego. Jednym z wyznaczników gospodarczej innowacyjności są właśnie dobrze funkcjonujące sieci współpracy.

⁷ Żywkowo – „Bociania Wioska”, Browina – „Wioska Pogody Ducha”, Giławy – „Wieś Warmińska”, Kamionka – „Garncarska Wioska”, Jabłonka – „Kraina Siedmiu Osobliwości”, Jerutki – „Wieś Sztuki”, Kamińsk – „Serce Natangii”, Prasłity - „Wioska Ekologicznej Żywności”, Blanki – „Zielarska Wieś”, „Rodowo w Drewnie Zakłète”, Węgół – „Wieś Warmińskich Straszylek”.

Literatura

- Albrecht J., 2013, *Networking for sustainable tourism – towards a research agenda*, Journal of Sustainable Tourism, 21, 5, s. 639-657
- Barabási A. L., Bonabeau E., 2003, *Scale-free networks*, Scientific American, 288, s. 50-59
- Barnes J.A., 1954, *Class and committees in Norwegian Island Parish*, Human Relations, 7, s. 39-58
- Bathelt H., Malmberg A., Maskell P., 2004, *Clusters and knowledge: local buzz, global pipelines and the process of knowledge creation*, Progress in Human Geography, 28, 1, s. 31-56
- Tourism collaboration and partnerships: Politics, Practice and Sustainability*, 2000, red. B. Bramwell, B. Lane, Clevedon, Buffalo, Toronto, Sydney
- Buhalis D., Cooper C., 1998, *Competition or co-operation? The needs of small and medium sized tourism enterprises at the destination*. W: *Embracing and managing change in tourism*, red. E. Laws, B. Faulkner, G. Moscardo, London, s. 324-346
- Castells M., 2007, *Spoleczeństwo sieci*, przeł. M. Marody, Warszawa
- Czapiewska G., 2012, *Wioski tematyczne sposobem na aktywizację gospodarczą i społeczną regionu*, 2012, „Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae”, 1, s. 109-123
- Fedyszak-Radziejowska B., 2006, *Czy kapitał społeczny bez społecznego zaufania jest możliwy?* W: *Jednostkowe i społeczne zasoby wsi*, red. K. Szafraniec, Warszawa, s. 123-146
- Głuszak B., 2012, *Miejscowości tematyczne na Warmii i Mazurach*. W: *Tam, gdzie miejsca mają dusze. Model tworzenia miejscowości tematycznych*, red. B. Głuszak, Elbląg, s. 14-19
- Godlewska S., 2014, *Klasy jako katalizator rozwoju gospodarczego i myśli innowacyjnej*, Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie, 4, s. 46-54
- Halamska M., 2009, *Kapitał społeczny wsi: jego stan, tendencje, możliwości wzmocnienia*, W: *Wokół trudnych problemów globalnego rozwoju obszarów wiejskich, gospodarki żywnościowej i rolnictwa*, red. K. Duczkowska-Małysz, A. Szymeczka, Warszawa, s. 303-313
- Heffner K., Klemens B., 2016, *Finansowanie struktur klastrowych w perspektywie 2014-2020 – wnioski dla klastrów na obszarach wiejskich*, Studia Obszarów Wiejskich, 41, s. 83-96
- Idziak W., 2004, *O odnowie wsi. Poradnik*, Warszawa
- Idziak W., 2008, *Wymyślić wieś od nowa. Wioski tematyczne*, Koszalin
- Jamal T.B., Getz D., 1995, *Collaborative theory and community tourism planning*, Annals of Tourism Research, 22, 1, s. 186-204
- Kaźmierski J., 2014, *Struktury klastrowe jako nowoczesna koncepcja na region konkurencyjny*, Marketing i Rynek, 10, s. 88-95
- Klemens B., 2015, *Klasy turystyczne i ich rola w rozwoju obszarów wiejskich*. W: *Uwarunkowania rozwoju turystyki. Wybrane problemy*, red. W. Kamińska, Warszawa, s. 27-52
- Kmita-Dziasek E., Bogusz M., 2017, *Networking wiejskiej przedsiębiorczości na przykładzie Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych*. W: *Sieci współpracy w turystyce wiejskiej. Stan obecny i nowe wyzwania*, red. J. Wojciechowska, Kraków – Łódź, s. 15-133

- Komosiński S., 2012, *Marketing terytorialny małych miast i wsi*, Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, 2, s. 85-101
- Kowalska M., Brzozowska A., 2014, *Logistyka w rolnictwie w kontekście współdziałania właścicieli gospodarstw rolnych*, Logistyka, 5, s. 47-50
- Krawczyzsyn-Pochłopiń M.N., 2016, *Sieciowe produkty turystyczne jako przedmiot współpracy euroregionalnej – studium przypadku pogranicza polsko-czeskiego*, praca doktorska napisana pod kierownictwem naukowym Z. Przybyły i J. Ładysza, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wydział Ekonomii, Zarządzania i Turystyki w Jeleniej Górze
- Miejsca z duszą. Miejscowości tematyczne Warmii i Mazur*, 2011, red. E. Sokołowska i in., Elbląg 2011
- Pretty J., 1999, *O zrównoważonym rozwoju gospodarki lokalnej*, Warszawa (tłumaczenie broszury Sustainable Development for Local Economies)
- Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2015-2018, 2012, Olsztyn
- Publikacja promocyjna „Miejsca z Duszą”*; <http://www.eswip.pl/publikacje/12,miejsca-z-dusza> z dnia 22.01.2018 r.
- Ratajczak-Mrozek M., 2009, *Sieci biznesowe na tle innych koncepcji kooperacji przedsiębiorstw*, Gospodarka Narodowa, 7-8, s. 79-91
- Regulamin sieci wiosek tematycznych w Polsce „Wieś z pomysłem – pomysł na wieś”, 2016, <http://wioskitematyczne.pl/wp-content/uploads/2016/02/Regulamin-Sieci-Wiosek-Tematycznych.pdf> z dnia 17.02.2018 r.
- Standardy funkcjonowania wioski tematycznej, <http://wioskitematyczne.pl/standardy-funkcjonowania-wioski-tematycznej> z dnia 12.02.2018 r.
- Wacięga S., 2011, *Przedsiębiorczość obywatelska w działalności wioski tematycznej*, Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis, Oeconomica, 288 (64), s. 81-90
- Wojciechowska J., 2017, *Struktura i system a sieciowe powiązania podmiotów zaangażowanych w rozwój turystyki wiejskiej w Polsce na tle perspektywy historycznej*. W: *Sieci współpracy w turystyce wiejskiej. Stan obecny i nowe wyzwania*, red. J. Wojciechowska, Kraków – Łódź, s. 13-37
- Zielińska-Szczepkowska J., 2017, *Klastry jako przykład współdziałania w sektorze turystyki – studium przypadku Elbląskiego Klastra Turystycznego*, Prace i Studia Geograficzne, 62, 3, s. 109-139
- Blanki – Zielarska Wioska*, <http://wsie.lgdbmk.pl/blanki.html> z dnia 1.02.2018 r.
- Browina – wioska Pogody Ducha*, <http://wsie.lgdbmk.pl/browina.html> z dnia 1.02.2018 r.
- Kamińsk, Serce Natangii*, <http://wsie.lgdbmk.pl/kaminsk.html> z dnia 1.02.2018 r.
- Kreolia – kraina kreatywności. Fundacja na Rzecz Wspierania Rozwoju Kreatywności oraz Rozwoju Twórczości Dzieci, Młodzieży i Dorosłych*, <http://www.fundacja-kreolia.mazury.pl/> z dnia 3.02.2018 r.
- Miejsca z Duszą zapraszają*, 2016, <http://tvo.eswip.pl/aktualnosci/265,miejsca-z-dusza-zapraszaja?kontrast=1&czcionka=1> z dnia 17.02.2018 r.
- „Miejsca z duszą” – szlak urokliwych wiosek na Wysoczyźnie Elbląskiej*, 2012, <http://poznajpolske.onet.pl/warmińsko-mazurskie/miejsca-z-dusza-szlak-urokliwych-wiosek-na-wysoczyznie-elblaskiej/f0ns6> z dnia 14.01.2018 r.

Niezapominajka, 2013, <http://www.funduszlokalny.nidzica.pl/niezapominajka/uroczyste-otwarcie-niezapominajki1> z dnia 19.02.2018 r.

Stowarzyszenie Warmińskich Chłopów Bosych. Dobre miasta, dobre wioski, dobrzy ludzie, dobre słowa, dobre myśli, <https://chlopi.wordpress.com/bosa-ekologia/> z dnia 19.01.2018 r.

Zaplanuj wizytę, 2018, <http://garncarskawioska.pl/oferta/zaplanuj-wizyte-w-garncarskiej-wiosce> z dnia 1.02.2018 r.

Zapraszamy gości do Krainy 7 Osobliwości, <http://www.kraina7osobliwosci.org.pl/> z dnia 12.02.2018 r.

Znajdź swoje miejsce z duszą, <http://miejszczadusza.pl/> z dnia 1.02.2018 r.

Żywkowo – Bociania Wioska, <http://wsie.lgdmbk.pl/zywkowo.html> z dnia 1.02.2018 r.

<http://www.naszeaniolowo.pl/> z dnia 1.02.2018 r.

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011; http://www.polskawliczbach.pl/wsie-warminsko_mazurskie (z dnia 10.01.2018)

Summary

The study presents the essence of the thematic village and cooperation network (networking), as well as their significance in the context of development of rural areas of the Warmia and Mazury region. The analysis covered the initiatives of creating thematic villages and their functioning within the network of thematic villages “Places with a soul. Thematic Places of Warmia and Mazury” and “The village with an idea – idea for the countryside”. The current trends in rural areas development necessitate the need to connect individual subjects, create networks, networked products and various partnerships. Networking is perceived as a way to improve territorial competitiveness and effectively implement process innovations in rural areas.

